

Mladí umělci, stojící na prahu díla, přehlížejí široký okruh výtvarné a slovesné práce. Za nimi leží nejchaotičtější období dějin umění. Impresionismus, vyvrcholiv duchový i myšlenkový svět naturalistického století, započal zároveň jeho rozklad. V mezidobí po impresionismu a dříve než počaly krystalizovat nové tvary a otevírat se nové obzory, kdy předešlý směr, nemohoucí a vysílený již, má být nahrazen uměním novým, kdy přijímány jsou pevné, sevřené kontury, subjektivní zákonitost vnitřního výrazu, přichází se s expresionismem, záhadným heslem, jež je velmi těžko uvést na pravou míru a vymezit jeho skutečné rozpětí a nosnost, když se dnes pod touto etiketou kryjí všechny nejdisparátnější proudy a zejména v severském a východním umění spíše víry než proudy — toto expresionistické hnutí ohlašuje radikální opozici proti impresionismu už před desítiletím, a přece impresionismus pokračuje a působí ve svých důsledcích ve futurismu a v některých větvích kubismu. (Barevné zvuky — coloritoni — jsou i formovým dozvukem impresionismu.*)

Futuristicko-kubistický civilismus. Zde byl vlastně vystupňován impresionistický duch v jakýsi světácký a patetický materialismus a dynamismus. Čistá malba (tzv. *peinture pure*) stejně jako apollinairovská simultánní poezie, obě našly

* Viz *Soffici*, *Cubismo e futurismo*.

počátky cesty připraveny impresionismem a symbolismem. Bylo však třeba forem překvapujících, strojových a ostrých, podobajících se založení velkoměsta s širokými obchodními třídami, továrnami a mrakodrapy, a v obrazech točily a svíjely se spirálovitě podoby nějakých gigantických, obludných, nelidských píšťal, transmisí a pák; v uvolněných verších frkaly trubky aut, hučely pyšné vrtule dvojplošníků a rozlohou pádil ohnivý rychlík. Tvary, tvary, tvary, nebývalé a zvláštní, strohé a geometrické, rozvíjely se, okouzlující smysly, *aniž však se mnohdy dotkly člověka v středu jeho bytosti*. Opravdu, pro toto umění existoval továrník, aviatik, inženýr, boxer, žurnalista, atlet, civilizovaný a „fashionable“ člověk měst: ale ke člověku, kterémukoliv, ale nepodmíněné, vědomé a náhodné existence mluvilo jen málo a nepřímě. Tak byly obrazy pouhými souhrny tvarů, interpretací syžetu a výpravou prostředí, zatímco nám tanul na mysli lidský a věčný smysl umění, složitost, úchvatnost a tajemství duše.

Obrazy a básně stejně železné a ocelové jako dynamo a mitrailleusy zrodily se z téže doby, z téhož *morálního stavu*, z téže závrtné a zločinné agónie duše a myšlenky, která v demokratickém, optimistickém orchestru celého světa dala zaznít kontrabasou proklaté války. Umělci a vědci nastoupili cestu za svými vzdálenými a zdánlivými cíli, když tu v této tragické chvíli viděli, že se přiblížili nezbytně ke zničení. Malíři, kteří se vydali za stavbou obrazu, jak je vedla vývojová kázeň, dostali do rukou vše, čeho bylo třeba, aby obraz byl nadobro znemožněn a roztrfštěn: pod rukama vyrůstaly jim tvary a objemy elasticity a napětí neovládatelného, které uzavřenou jednotu obrazovou nenapravitelně a srážně prorážely.

V rozvrtné, bezeslohové dnešní době, jež popírajíc starý svět snuje nad jeho zříceninami již své sny nového budování, v době, z níž se rodí obrazy, které chtějí být předobrazy zítřka, k němuž směřuje veškerá revoluční práce a snaha lidská, dovolte nám, abychom hovořili jen o umění, myšlence a kultuře: rozpravíme tak již nikoliv o prostoru, skladbě, koloritu, dynamice, verši a rýmu, nýbrž o člověku a o životě.

O smyslu umění stejně jako o smyslu života a o jeho posvěcení.

Změny od impresionismu až po včerejší civilní, technické, amerikánské a světoobčanské období přinášela doba. Stojíme-li dnes ve fázi, kdy, jako již nejednou, vývoj založený na minulých předpokladech se prudce a intenzivně naplňuje a ukončuje, nastává lidskému duchu hledat směr a výhled pro vývoj další. V revolučních těchto časech je nezbytně nutno upnout veškeren bytostný zájem na člověka, jeho práci a boj a rozhodnout se pro důsledné, jednosměrné a bezvýhradné řešení základních otázek života. Neboť není pochyby, soudíme-li podle vzrůstajících se a nepřetržitých krizí všech oborů práce, že jsme stanuli *na rozhraní dvou světů*. A že tímto řešením je Revoluce.

Krise tkví i v umění. Včerejší tvorba — a vnější, hluchý stylismus, směrová bezradnost, slepá ulička formalismu, v níž se ocitla, když kult formy byl dokonce zneužit ke tvoření krásy kruté, neřestné a zlé,* jsou neklamnými doklady jeho soumraku — dospěla ad absurdum: k noetickému, krajně formovému řešení a k zákonitosti volné, individuální, povytce subjektivní. Liberalismus sebevědomého civilismu exaltoval uměleckou tvorbu, aby doháněla Evropu expresních vlaků a automobilů; v záměně umělce s vynálezcem (Marinettiho aviatika) vynořila se otázka pro rozklad doby příznačná: co je umění a jaké má být? Faktický nihilismus civilizovaného člověka burzy, úřadu, města a společnosti rozvrátil tak úplně svět, že nezbylo jediné určitosti, na níž by spočinula duchová konstrukce života a díla a jež by vymezovala též cíl a účel tvorby. Ne marně soudí se *proto o zakončení kultury, kultury Západu** a civilizace Euroameriky, kultury rozumu a klasi-*

* Dr. Vajtauer: Kališníky socialismu: „Umění, pokud je pouhou hrou, zvrhá se v prostituci smyslů. Vychovává zločince morální, od nichž je pouze krok k zločinům sociálním.“ (Str. 52.) V Lidské duši viz též podobné názory v pasážích o umění a náboženství a o vítězství duše. Totéž je v *Gorkého Nečasových úvahách* na str. 8: „Umění budí chtivost krve, vraždy a ničení; věda, militarismem znásilněná, slouží pokorně hromadnému ubíjení lidí.“

** O. Spengler: Untergang des Abendlandes.

cismu formy; a nelze též ve vzcházejícím umění nepostřehnout *žhavého souvztahu k východnímu životu duše*.

Zakončení kultury znamená konec světa. Pro nás však teprve jeho počátek. Proto je tedy stavět budovu morálního a myšlenkového obrazu nového světa a ryzího lidství (neboť nic než člověk nemůže být obsahem — nikoliv pouze předmětem — nového umění), proto chceme stavět novou práci ve smyslu věčných příkazů dobra, principů účelnosti a určení, jež jsou prazákony ukázněného a harmonického složení nového života: zákony umění velmi, velmi vzdálené ateliérovým anekdotám a hříčkám rýmu a metriky!

Je přirozeno, že dnes, kdy jsou stavění před úkoly, na něž by osamocené individuální síly nepostačily a musily by ztroskotat, marné a bludné, ve chvíli, kdy práce je dvojnásob odpovědná a znesnadněna chaotičností času, v němž duchový i hmotný vývoj směřuje revolucí k dobytí veškeré nedozírné budoucnosti, sdružují se k sobě svými názory a činnostmi si blízcí umělci a kulturní pracovníci na základně, kterou si odvodili pro sebe z nevyvratné pravdy zítřejšího života, slabí zkušenostmi, ale sílení vírou a snad také odhodláním.

Pro člověka není jiných plodných a kladných vztahů ke skutečnosti, než jak je prožil za důvěrného a blízkého styku. Svět těchto vztahů, vlastně stejně svět představ jako věcí, je podkladem jeho osobnosti: o nich přemýšlí, s nimi, mezi nimi a v nich žije. Pročež vznikají na tom podkladě jednosměrné duchové celky, jejichž prozatímní vztah je lidská vzájemnost a vznikající solidarita pospolitě vůle a úlohy. Žijte dobře v celcích a budete žít dobře jako lidé. *Nadosobní harmonická práce je výrazem jednosměrného světa, rezultantou, k níž spěje vše lidské.*

Se svými názory a náhledy o přítomné krizi a jejím řešení můžeme být u nás zcela izolováni a osamoceni. Avšak pokud vidíme při práci mladé síly Itálie, Francie, Ruska a Německa, vyčítáme z jejich úsilí též společný smysl i úmysl, též zápal *revoluční umělecké práce*, která nemůže být lhostejna k duchovnímu a mravnímu přerodu člověkovu a odmítá být jako doposud jen matoucí hrou zbavenou účelu, zábavičkou senzuality.

Nepřicházíme rušit zákona a tradice, nýbrž chceme je naplnit. Nové smýšlení není vydedukováno z každodenní podívané světa, jež je ovšem dotvrzuje a ověřuje, nýbrž zrodilo se z nitra, z života snu, myšlenky, touhy a víry, života tak nevyzpytatelného a tajemného, v němž započaly veškeré duchovní hodnoty, zrodilo se dokonce dříve, předčasně před touto všestrannou a zevrubnou přeměnou světa. — Chcete-li příklady, tož van Gogh, Seurat a zejména prostý celník pařížského předměstí, otec *Henri Rousseau*, stejně jako *Charles-Louis Philippe*, *Jammes*, *Arcos*, *Romains*, *Duhamel*, *Vildrac*, které možno snad označit jako umělce jednoty života a skutečné, byť netendenční věrozvěsty nového světa, prostého náboženství a velikého blahoslavenství života, chudoby a čistoty srdce — tito velicí tvůrci, kteří jsou především našimi příklady a vzory, existovali zde, sice cizorodí a vymykající se z proudu minulého století (podotýkáme, že pro nás končí minulý věk teprve válkou), který udávala jména: *Cézanne*, *Matisse*, *Braque*, *Picasso*, *Metzinger*, *Gleizes*, *Léger*, *Delaunay*, *Severini*, *Whitman*, *Verhaeren*, *Apollinaire*, *Marinetti*, *Palazzeschi*, *Cendrars* a *Max Jacob* — již po více než deset let. Což ostatně říkáme jen těm, kdož musí zrod myšlenky registrovat letopočtem a přemýšlet o vlivu prostředí na umění.

Nedožadujeme se také nikterak patronace a protektorátu české generace předcházející, která nám vytýká to a ono, která nám vytýká dokonce velmi mnohé, ačkoli plna předsudků a strnulosti nikdy se s námi blíže neseznámila. Není divu, že je zde těžko myslitelné dorozumění a shoda, když propast mezi oběma světy se tu, jako všade, prohlubuje každým dnem. A každá generace si přináší svůj citově i myšlenkově odlišně asimilovaný svět.

Proto kdybychom polemizovali s nimi, stejně jako s ostatními svými odpůrci, kteří by pro nás třeba měli jen výsměch, hněv a nadávku, bylo by to, ne že chceme s nimi zápasit, ale že polemikou měříme vzdálenost. — Toto osamocení mohlo by se zdát vyvrácením našich názorů o kolektivitě práce, veškerenstvu etc. Je si však třeba uvědomit, že je pouze pře-

chodné, a zejména že v době dnešní, která ve všem přináší separování, třídění a krystalizaci, je avantgardě prozatím nemožno pokusit se o sjednocení celé nové generace a o akční navázání styků se širokým komplexem obecnstva. Těžko bychom se mohli sejít na společné cestě s ostatními mladými umělci, k nimž necítíme vztahů, a kteří, vyslovení formalisté, zdají se nám ve své většině posud impresionisty a naturalisty, vycházejíce někdy nedosti samostatně z Alše, *Preislera* a *Slavíčka* i z pseudoimpresionistického krajinářství poslavíckovského (nebo jindy jsou dogmatickými epigony posledních kubistických pouček) — jako v literatuře z *Tomana*, *Šrámka* a jeho následovníků, někdy ze *Sovy*, jindy z *Neumanna* a *apollinairovské* lyriky francouzské. Ostatně jistě blíže než nám stojí toto křídlo naší generaci předcházející, která s ním také nepokrytě více sympatizuje než s našimi pochybnými a revolučními teoriemi. — Ale ad vocem výtek teoretičnosti, jež ještě dnes už jen neradi korigujeme: *ano, teorie tvorby předchází, ale především také tvorbu provází: už Leonardo říkával, že mnoho se mylí, kdo málo myslí*. A naše přísloví dí: *Dvakrát měř a jednou řež... a... pozdě bycha honit!* — Rovněž *forma se rodí teprve z obsahu, zpětně v něj opět vrůstajíc*. Kdo tvrdí opak, usvědčuje se z prázdné, krátkozraké a bezzákladné hry.

Není-li možno, abychom vás zde podrobně seznámili se svými náhledy a situací uměleckou, jak ji utváří naše chvíle, musíme alespoň ještě zdůraznit blízkost *primární tvorby: lidového umění, dětské malůvky a národní písně* ve chvíli zrodu nového uměleckého proudu, jehož hybnou silou je vědomí pospolitosti všeho živoucího, z dnešního antropocentrismu vyvíjející se biocentrismus. Tím chceme vyslovit svou domněnku — anebo naději? — *že nebude napříště již tzv. velikého umění na rozdíl od druhořadé a odvozené produkce lidové, že bude jednotný peň umění, nesoucí nové obrazy, neakademické a obsažnější než plocha pomalovaného plátna, symboly doby pro všechny žijící a věřící lidi.** Že zkrátka beze stopy zaniknou dnešní individualistické

* *Ivan Goll: Über Kubismus, v Kunstblattu 1920.*

formy uměleckého projevu,* když umění, obecní i anonymní jako kdysi v gotice, nebude, jak věříme s Duhamelem, pouze způsob hýbat štětcem, pérem nebo dlátem, ani tajný technický vtíp, ale nejprve modus vivendi osvobozeného lidství. Svrchovaný dar, který si lidé činí svými objevy a svým bohatstvím.

Uveřejňujeme ochotně a loajálně tento programový článek, třebaže s některými detaily nesouhlasíme. Trvající na názoru, který jsme stručně vyslovili v poznámce o Devětsilu (Kmen, č. 46), jsme na druhé straně rádi, že nová mládež, překypující životem, snaží se myslit samostatně a odlišit se i od svých bezprostředních předchůdců. Zejména tu však vítáme ideovou snahu revoluční, jejímž cílem je „jednotný peň umění“ v osvobozeném lidství.

Redakce [Kmene].

* *Josef Hora*: K novému umění (Kmen III). Z ostatní literatury viz: *Ozenfant et Jeanerret*: Après le cubisme, 1918, *Daniel Henry*: Weg des Kubismus, *Otto Grantoff*: Die französische Malerei seit 1914 a jako její protějšek *E. Küppers*: Der Kubismus. Rovněž řadu článků ve Valori *Plastici* 1920 a *Max Raphael*: Von Monet z. Picasso. A v neposlední řadě *Duhamelova* Possession du monde.

(Kmen IV, str. 569—571, 24. 2. 1921)

Všechno se bude muset udělat! Tak dobrá, udělá se to. Dům? Je ten tam. Zahrada? Je pryč. Nu dobrá, postaví se znovu dům. Udělá se zahrada. Čím méně toho zbude, tím více se toho postaví. Koneckonců je to život a jsme tu proto, abychom stavěli znovu, no ne? *Postavíme také znovu společný život a štěstí, uděláme znovu dny a znovu noci* — vykládá Barbussův Poterloo v Ohni. Tak stojí veškerá tvůrčí práce člověka dnes před ohromným úkolem znovu vybudovat svět, lépe řečeno: vybudovat nový svět. Nepřichází také již nikdo s návrhy na moderní umění, ale s plány nového života, nové organizace světa a jeho posvěcení. V spojitosti je práce výtvarníková, básníková s prací rolníka a dělníka, myslitel a vědec stojí vedle vojáka revoluce: jejich úkol je týž. Nerealizují teorie, avšak tvoří nový svět. Jediná je cesta, jež vede k zítřku.

Že výbuch války pohřbí v sutinách svět, který ji vyvolal, nebo rozkotá alespoň jeho základy, bylo jasno již dříve, než jsme viděli, na kterou stranu se vposled skloní vítězství. Svět industrialismu a techniky, civilizace, továren, transatlantiků a aeroplánů, jenž nás kdysi udivoval a exaltoval, prožili jsme nyní v požárných dnech evropského krveprolití až do nemožnosti a rozvratu, když vzal na se zkáznou podobu civilizace